

**แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองและครอบครัวของ
นิสิตคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**

Means towards Application of Sufficiency Economy Philosophy for Individual and Family
Development of Students, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

สาวิตรี รังสิภัทร์¹ และ อภินันท์ แสงตรีเพชรกล้า¹

Savitree Rangsipahrt¹ and Apinut Sangtriphetchra¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองและครอบครัวของนิสิต ประชากรที่ศึกษาคือนิสิตชั้นปีที่ 2 คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 32 คน ที่ลงทะเบียนเรียนวิชา 01001311 (เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการส่งเสริมและพัฒนากิจการเกษตร) ภาคปลาย ปีการศึกษา 2555 ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2555 ถึง กรกฎาคม พ.ศ.2556 การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่ตรวจสอบข้อมูลแบบ Triangular Techniques และผลการวิจัยพบว่า 1) แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองโดยการสร้างความพอดีให้ตนเอง ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเทคโนโลยี 2) แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาครอบครัว โดยการให้ความรัก ความสามัคคีในครอบครัว การจัดทำและนำบัญชีครัวเรือนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และการพึ่งตนเอง

ABSTRACT

The objectives of this research were to study means towards the application of Sufficiency Economy Philosophy for individual and family development of students. Population was 32 sophomore students, Faculty of Agriculture, Kasetsart University registering course 01001311 (Sufficiency Economy for Agricultural Extension and Development), second semester, academic year 2012. Research was carried on during November 2012 to July 2013. This qualitative research employed triangular techniques to validate the information. Findings were as follows: 1) To moderately create mental, socio-economic, environmental and technological sufficiency were means towards Sufficiency Economy application for individual development. 2) To provide love, harmony, household account and its wise usage, and self-reliance were means towards Sufficiency Economy application for family development.

Key Words: Sufficiency Economy Philosophy, individual development, family development, self-reliance

e-mail address: agrstr@ku.ac.th

¹ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 50 ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Dept of Agri Ext and Com, Faculty of Agriculture, Kasetsart University, 50 Ngam Wong Wan Road, Chatuchak District, Bangkok 10900

คำนำ

การพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และสิ่งแวดล้อม ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งเป็นผลเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ผลการพัฒนาด้านบวกจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ความเจริญด้านสาธารณูปโภค ระบบการสื่อสารและเครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ที่ทันสมัย ในขณะเดียวกันผลการพัฒนาด้านลบจะเห็นได้จากการขยายตัวของความเจริญ(ทางวัตถุ)ไปสู่ชนบท ซึ่งส่งผลให้เกิดการพึ่งพาสินค้าจากภายนอกชุมชน เกิดการเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เคยใช้แก้ปัญหาในชุมชน ถูกปรับเปลี่ยนและเริ่มสูญหาย และประเด็นสำคัญคือความพอเพียงในการดำรงชีวิตที่ทำให้คนไทยสามารถพึ่งตนเองได้ แก้ไขปัญหาของตนเองได้ เริ่มได้รับความกระทบกระเทือนเพราะต้องอาศัยการพึ่งพาจากภายนอกชุมชน ดังวิกฤตเศรษฐกิจในปี พ.ศ.2540 (มูลนิธิชัยพัฒนา, 2556)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้แนวทางดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน ประเทศ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการกระทบจากภายในและภายนอก โดยอาศัยความรู้ ความรอบคอบ ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน ดำเนินการ ในทุกขั้นตอน และจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร ใช้สติ ปัญญา ให้สมดุลและพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (พัฒนา สุขประเสริฐ, 2551; ดิเรก ฤกษ์หว่าย, 2555; มูลนิธิชัยพัฒนา, 2556)

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงคือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาทโดยคำนึงถึง **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับความพอเพียงจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นอย่างรอบคอบ **ความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งนี้มีเงื่อนไขของการตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียง 2 ประการ คือ **เงื่อนไขความรู้** ซึ่งประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยง เพื่อใช้ในการวางแผน และความระมัดระวังในการปฏิบัติตน และ **เงื่อนไขคุณธรรม** ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร และใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต (ปรียานุช พิบูลสรวุฑ, 2551; มูลนิธิชัยพัฒนา, 2556)

ในส่วนการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนนั้น ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้จัดการเรียนในระดับปริญญาตรีสาขาสื่อสารและพัฒนาการเกษตรซึ่งมีรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร เป็นวิชาเอกสำหรับนิสิตคณะเกษตรชั้นปีที่ 2 ในรายวิชาดังกล่าวมุ่งให้การศึกษาและพัฒนานิสิตทั้งในชั้นเรียนและการศึกษาเสริมนอกชั้นเรียน การศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติจริงในพื้นที่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเห็นตัวอย่างของการนำแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์เพื่อการพัฒนาการเกษตร

ผลการเรียนการสอนและการฝึกปฏิบัติในพื้นที่ศึกษาดูงาน จึงเป็นสิ่งที่นักวิจัยประสงค์จะหาคำตอบว่า นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนและเข้าร่วมกิจกรรมในรายวิชาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรมี แนวทางประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตนเองและครอบครัวอย่างไร ทั้งนี้เพื่อเป็นการส่งเสริม การปรับใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษา

1. แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองของนิสิตคณะเกษตร
2. แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาครอบครัวของนิสิตคณะเกษตร

อุปกรณ์และวิธีการ

ประชากร คือนิสิตคณะเกษตร ชั้นปีที่ 2 ระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนเรียนวิชา 01001311 เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร ภาคปลายปีการศึกษา 2555 จำนวน 32 คน

ระยะเวลาวิจัย ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2555 ถึง กรกฎาคม พ.ศ. 2556

การเก็บรวบรวมข้อมูล จัดการศึกษาดูงาน และฝึกปฏิบัติกิจกรรมในพื้นที่ศึกษาดูงาน ให้นิสิตแต่ละคนเขียน แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของตนเองและครอบครัว จากนั้นจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในหัวข้อดังกล่าวระหว่างนิสิตกับนักวิจัย เพื่อตอบโจทย์งานวิจัย นักวิจัยตรวจสอบข้อมูลโดยใช้ Triangular Techniques อันประกอบด้วย การสอบถามข้อมูลที่ได้รับกับเอกสารที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การสังเกตการณ์นิสิตในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่ที่ศึกษาดูงาน และการสอบถามข้อมูลทีมนิสิตให้มา กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เพื่อน และครอบครัว

พื้นที่ศึกษาดูงาน และฝึกปฏิบัติกิจกรรมของนิสิต คือที่สำนักงานพิพิธภัณฑสถานเกษตรเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (องค์การมหาชน) อำเภอบางบาล จังหวัดปทุมธานี โดยนิสิตเข้าร่วมฐานจัด แสดงพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง 2 ฐานได้แก่ 9 กล้า 9 ไร่ 9 แสน และบ้านรักษารัตนชาติ นอกจากนี้ยังเข้าร่วมฝึกปฏิบัติ 1 ฐานคือ การปลูกผักด้วยเทคโนโลยีจุลินทรีย์สรรพสิ่งอะตอมมิคนาโน

ผลและวิจารณ์

1. แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองของนิสิตคณะเกษตร ประกอบด้วยแนวทางสร้างความพอดี ดังนี้

- 1) **ด้านจิตใจ** เป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาพัฒนาตนเองให้มีความพอประมาณ มี เหตุผล ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น มีคุณธรรม จริยธรรม ซื่อสัตย์ หนักแน่น อดทน สิ่งเหล่านี้สามารถ นำมาใช้ได้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน
- 2) **ด้านสังคม** เป็นการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาให้เป็นบุคคลที่มีความรับผิดชอบ ต่อหน้าที่ของตนเองและมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีความโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการรวมกลุ่มทำประโยชน์แก่ผู้อื่น เช่น การจัดทำค่ายอาสาและให้ความรู้แก่คนใน ชุมชน

- 3) **ด้านเศรษฐกิจ** เป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้เพื่อ ความพออยู่ พอกิน ไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต มีการวางแผนการใช้จ่ายด้วยความมีเหตุผล มีความขยัน ประหยัด เก็บออมเงินไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็น
- 4) **ด้านเทคโนโลยี** เป็นการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความรู้ด้านการเกษตร เช่น การนำพืชผักสมุนไพรมาใช้ป้องกันกำจัดแมลงศัตรูพืช การนำแนวคิดทฤษฎีใหม่มาใช้จัดพื้นที่การเกษตร ให้มีความพออยู่พอกิน
- 5) **ด้านสิ่งแวดล้อม** เป็นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้กับทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า เช่น นำวัสดุการเกษตร เช่น ฟางข้าว ไปทำปุ๋ยหมักและพืชอาหารสัตว์ เป็นต้น มีการทำไร่นาสวนผสมในพื้นที่การเกษตรของนิสิต เช่น การปลูกผักสวนครัว การเลี้ยงสัตว์ การบริโภคในสิ่งที่ปลูกและขายสิ่งที่เหลือจากการบริโภคในครอบครัว เป็นการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

ตัวอย่างข้อเขียนของนิสิตคณะเกษตร 6 คนเกี่ยวกับการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล ดังนี้

กมลเนตร จงกลพัฒนศักดิ์ (2556) ระบุว่า “การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล... ถือว่าเป็นขั้นแรกโดยสามารถทำได้โดยการเปิดใจยอมรับ เป็นอันดับแรก อาจเริ่มจากการใช้เงินอย่างประหยัด รู้จักหน้าที่ของตนเอง และทำในสิ่งที่ได้รับผิดชอบอย่างเต็มที่”

ส่วนรังสรรค์ บุญทัน (2556) ระบุว่า “...เริ่มจากตัวเราก่อน ต้องมีศรัทธา มีการเรียนรู้...ด้านเกษตร เพื่อนำไปใช้ต่อไป”

จิรนนท์ พลฤทธิ (2556) แสดงความเห็น “การประยุกต์ในระดับบุคคล ในระดับนี้ คือระดับแรกในการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียง คือการใช้ของที่เรามีอยู่ให้คุ้มค่าที่สุด ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด”

พรณิภา สุขเมือง (2556) สนับสนุนความเห็น “การประยุกต์ในระดับบุคคลเป็นการรู้จักควบคุมการใช้จ่ายการใช้ชีวิตประจำวันของตนเอง เช่น การทำบัญชีรายรับรายจ่ายของแต่ละเดือน และการเขียนรายการของใช้ที่ต้องซื้อ และไปซื้อ 1-2 ครั้งต่อเดือน และซื้อชนิดเดิมแทน เพื่อช่วยให้ประหยัดในการซื้อ”

ณัฐพล บุญผ่อง (2556) เน้นว่า “การประยุกต์ในระดับบุคคล เริ่มจากการประหยัด อดออมเงิน เก็บเงิน ขยันทำงาน เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่คนอื่น ๆ ต่อไป”

ธัญนันท์ กิตติวัชรพงษ์ สรุปแนวทางการสร้างความพอดีว่า “การประยุกต์ในระดับบุคคล เช่น เมื่อก่อนเราใช้เงินอย่างสุรุ่ยสุร่ายมาก เลยมาคิดว่า แต่ละเดือนใช้อะไรบ้าง แล้วจดรายละเอียดย่อยๆ ไว้ในสมุดบันทึก เพื่อดูรายรับรายจ่ายใช้อะไร แล้วอะไรที่เกินความจำเป็น จากนั้นก็ลดสิ่งที่เกินความจำเป็นนั้นออก ก็ทำให้เงินเหลือเก็บมาก สามารถนำไปทำประโยชน์อื่นได้อีก”

ผลการศึกษาแนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตนเองของนิสิตคณะเกษตร ข้างต้น จะสอดคล้องกับ สุเมธ ตันติเวชกุล (2549) ที่ระบุว่าเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้แนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน รัฐ ในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินทางสายกลาง ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใดๆ จากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน โดย

ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ จะต้องเสริม
พื้นฐานจิตใจคนในชาติให้มีสำนึกในความซื่อสัตย์ สุจริต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา
และความรอบคอบเพื่อให้สมดุล และพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วและกว้างขวางด้านวัตถุ สังคม
สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก ได้เป็นอย่างดี

2. แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาครอบครัวของนิสิตคณะเกษตร
ประกอบด้วยการสร้างความพอดี ดังนี้

- 1) การให้ความรักและความสามัคคีในครอบครัว เริ่มจากสมาชิกในครอบครัวต้องทำหน้าที่ของตนเอง
ให้ความรัก ความสามัคคี และร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
- 2) การจัดทำบัญชีครัวเรือน มีการจัดทำรายรับรายจ่ายของครัวเรือน มีการลดรายจ่ายในครอบครัวด้วย
การปลูกผักสวนครัวและไม้ผล เพื่อบริโภค ให้มีเงิน และเป็นแนวกันลม เป็นต้น

ตัวอย่างข้อเขียนของนิสิตคณะเกษตร 2 คน เกี่ยวกับการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ
ครอบครัว ดังนี้

เจริญ ศรีเที่ยง (2556) ระบุถึงการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัวว่า “ครอบครัวของ
ข้าพเจ้านำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้...เราทำอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลักและทอดผ้า เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ เป็น
อาชีพเสริม รายได้หลักมาจากการทำเกษตรกรรม...และมีการลงแขกเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวชาวบ้านก็จะมาช่วยกัน
โดยไม่มีการจ้างกัน สิ่งนี้คือวิถีความพอเพียงของครอบครัวข้าพเจ้า”

ส่วนพรพธรรษา ลัดดาแย้ม (2556) ระบุว่า “การประยุกต์ในครอบครัว จะมีการบันทึกรายรับรายจ่ายของ
ครอบครัวตลอดเวลา โดยแม่จะบันทึกเพื่อให้ทราบว่าในแต่ละเดือนจะได้ไม่ใช้เงินเกิน และบางครั้งอาจมีเงิน
เหลือเก็บ”

การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในครอบครัวของนิสิตคณะเกษตรนี้ สอดคล้องกับ สุเมธ ตันติ
เวชกุล (2549) ว่า “...เศรษฐกิจพอเพียงคือการวางเส้นทางชีวิตของตัวเองตั้งวิถีชีวิตให้เป็นวิถีชีวิตแบบไทยๆ วิถี
ชีวิตที่เรียบง่าย ธรรมดา เดินเส้นทางสายกลาง ทำนุสนมาตลอด เพียงแต่เราลืมนิดไป เราละไป อยู่เรื่อยๆ
ธรรมดา ไม่เห็นว่ามีปมด้อยอะไรทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นการพึ่งตนเองนั้นเป็นสิ่งสำคัญ”

ดังนั้นแนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองและครอบครัวของนิสิต
คณะเกษตร เพื่อให้มีความพอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก เพื่อให้ชีวิตส่วนตัวและชีวิตครอบครัวมี
ความสุข ดังพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดหลักของงานวิจัยเรื่องนี้ว่า
“...ความสุขที่แท้จริงอันควรหวังนั้น เกิดขึ้นได้จากการกระทำและความประพฤติที่เป็นธรรม มีลักษณะสร้างสรรค์
คืออันวยผลที่เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัว แก่ผู้อื่น ตลอดจนประเทศชาติโดยส่วนรวมด้วย...” (ภูมิพลอดุลยเดช,
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552)

ฉะนั้นข้อค้นพบในงานวิจัยเรื่องนี้จึงเป็นการเน้นย้ำว่า การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มิใช่เป็น
การประยุกต์ของเกษตรกร พ่อค้า หรือข้าราชการ เท่านั้น แต่นิสิตคณะเกษตร สามารถน้อมนำแนวพระราชดำรัส
เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ แม้ว่าสิ่งที่นำไปปฏิบัตินั้นจะเป็นส่วนหนึ่งของปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม ดังพระราชดำรัสของพระองค์ท่านว่า “...คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ไม่มีในตำรา ไม่เคยมี
ระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่นแต่ไม่ใช้คำนี้ ปีที่แล้วพูดว่าเศรษฐกิจพอเพียงเพราะหาคำอื่นไม่ได้ และได้พูด

อย่างหนึ่งว่า เศรษฐกิจพอเพียงนี้ให้ปฏิบัติเพียงครั้งเดียว คือไม่ต้องทั้งหมด หรือแม้จะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอ ในคราวนั้น เมื่อปีที่แล้วนี้ก็เข้าใจกัน แต่เมื่อไม่นานนี้เดือนที่แล้ว มีผู้ที่ควรจะรู้ เพราะว่าได้ปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนามาช้านานแล้ว มาบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ดีมาก แล้วก็เข้าใจว่าปฏิบัติเพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น หมายความว่า ถ้าทำได้เศษหนึ่งส่วนสี่ของประเทศก็จะพอ ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง และทำได้เพียงเศษหนึ่งส่วนสี่ก็พอนั้น ไม่ได้แปลว่า เศษหนึ่งส่วนสี่ของพื้นที่ แต่เศษหนึ่งส่วนสี่ของการกระทำ ..." (ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา, 2552)

สรุป

ผลการศึกษาเรื่องแนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาตนเองและครอบครัว ของนิสิตคณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จากการศึกษาดูงาน การฝึกปฏิบัติ การจัดกิจกรรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการตรวจสอบข้อมูลที่ได้รับจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสอบถามข้อมูลของนิสิตกับผู้ที่เกี่ยวข้อง และการสังเกตการณ์ในขณะศึกษาดูงานและฝึกปฏิบัติในพื้นที่ พบว่า

- 1) แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาตนเองของนิสิตคณะเกษตร ประกอบด้วย การสร้างความพอดีให้กับตนเองด้านจิตใจ ที่มีความพอประมาณ ไม่เบียดเบียนตัวเองและผู้อื่น ความพอดีด้านสังคมที่มีความเอื้ออาทร เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความพอดีด้านเศรษฐกิจที่สามารถพออยู่พอกิน และไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต ความพอดีด้านสิ่งแวดล้อมที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ ความพอดีด้านเทคโนโลยีที่มีการใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของตนเองและครอบครัว
- 2) แนวทางการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาครอบครัว ประกอบด้วย การให้ความรักมีความสามัคคีในครอบครัว การมีชีวิตที่เรียบง่าย การจัดทำบัญชีครัวเรือนและใช้ประโยชน์เพื่อลดรายจ่าย เพิ่มรายได้และความสามารถพึ่งตนเองได้ในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

เพื่อให้ นิสิตคณะเกษตร ได้รับประโยชน์จากงานวิจัยเรื่องนี้ จึงมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

1. เผยแพร่งานวิจัยให้นิสิตคณะเกษตรในการเรียนการสอน เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประพฤติปฏิบัติ
2. สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ข้อมูลครอบครัวของนิสิตที่น่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติ ในรูปสื่อต่างๆ ได้แก่ บทความ ภาพถ่าย วิดีทัศน์ และการศึกษาในพื้นที่จริง
3. ขยายผลการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับชุมชน ได้แก่ สนับสนุนการวางแผนใช้จ่ายด้วยการจัดทำบัญชีครัวเรือน สนับสนุนกิจกรรมให้ครัวเรือนพึ่งตนเองได้ เช่น การเก็บเมล็ดพันธุ์ผักพื้นเมืองไว้ใช้เอง การทำปุ๋ยอินทรีย์จากวัสดุการเกษตรในพื้นที่ของตน การใช้พืชสมุนไพรในการป้องกันกำจัดศัตรูพืช การปรับปรุงบำรุงดิน และการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืช อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ทั้งนี้เพื่อเป็นทางเลือกให้กับเกษตรกร และกลุ่มเครือข่ายต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร และวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำไปพัฒนาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนให้ผลิตได้เข้าร่วมโครงการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อพัฒนาการเกษตร ประจำปี 2555 จากภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เอกสารอ้างอิง

- กมลเนตร จงกลพัฒนศักดิ์. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล. เอกสารอัดสำเนา.
- จิรนนท์ พลฤทธิ. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล. เอกสารอัดสำเนา.
- เจริญ ศรีเที่ยง. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัว. เอกสารอัดสำเนา.
- ณัฐพล บุญผ่อง. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล. เอกสารอัดสำเนา.
- ดิเรก ฤกษ์ห่วย. 2555. การส่งเสริมการเกษตรในยุคไร้พรมแดน. Online.
www.agri.stou.ac.th/UploadedFile/การส่งเสริมการเกษตรในยุคไร้พรมแดน.pdf, June 9, 2013.
- ธัญนันท์ กิตติวัชรพงษ์. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล. เอกสารอัดสำเนา.
- ปริญญ์ พินุลสรวุฒ. 2551. ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการประยุกต์ใช้. ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. Online. www.cse.nida.ac.th/main/images/pdf/1.pdf, June 7, 2013.
- พัฒนา สุขประเสริฐ. 2551. กระบวนทัศน์การส่งเสริมการเกษตรไทยและการยอมรับเทคโนโลยี. ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ บางเขน. เอกสารอัดสำเนา.
- พรณิภา สุขเมือง. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล. เอกสารอัดสำเนา.
- พรพรรณ ลาดีดาแย้ม. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับครอบครัว. เอกสารอัดสำเนา.
- ภูมิพลอดุลยเดช, พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหา. 2552. คำพ่อสอน (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรุงเทพ.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. 2556. เศรษฐกิจพอเพียงจุดเริ่มต้นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. Online.
www.chaipat.or.th/chaipat/content/porpeing/porpeing.html, June 2, 2013.
- รังสรรค์ บุญทัน. 2556. แนวทางการประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล. เอกสารอัดสำเนา.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. 2549. หลักธรรม หลักทำ ตามรอยพระยุคลบาท (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ด้านสุขภาพการพิมพ์.